

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКЗОГЕНИХ ЧИННИКІВ МАКРОСЕРЕДОВИЩА, ЩО ЗМІНЮЮТЬ КІЛЬКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ БАНКІВ

К. е. н. Сергєєва О. С.

Україна, м.Одеса, Одеський національний економічний університет

***Abstract.** In the article it is formed the author's approach to the systematization of exogenous factors of macroenvironment that affect the activities of banks. It is advisable during the formation of the author's approach to use scientific developments, which are devoted to systematization the factors, affecting the activities of banks, since the cash flows, as it was founded, are the results of it.*

Summarizing approaches of scientists, in this article the term «factors of influence on the cash flows of banks» is offered to understand as the phenomena or processes of the banks activity in the exogenous environment, leading to a change in the quantitative and / or qualitative parameters of the cash flows.

It should be noted that as a form of structuring factors influencing the activities of banks, scientists identify the following features: a place of occurrence (exogenous and endogenous); a scale of impact on the achievement of goals (major and minor), a structure (simple and complex), a duration of impact (permanent, temporary and force-majeure); a direction of influence (positive and negative); a content (political, legal, economic, social, technological, informational, organizational, etc.); a scale of the impact (general, specific and individual); the possibility of appearance (real or potential) and others.

Exogenous factors of macroenvironment are those, which have an indirect and delayed in time influence on the cash flows of the banks, which, in this case, can be very significant. Considering the above, we believe that in order to achieve long-term goals of cash flows management in a bank needs a strategic analysis of exogenous factors of the macroenvironment and predicting their changes. In additional, it is a necessary to select the trend, cyclical and structural components.

Summarizing the results of the research of factors affecting the quantitative characteristics of the cash flows of banks it is suggested to structure them as exogenous factors of the macroenvironment

associated with the impact on banks and other economic agents of political, legal, social and economic processes in which the banks and their clients are operating, directly (through the influence on the development of banking policy and strategy) or indirectly (through the impact on the financial condition of the customers and their ability to use the services of the bank) affecting the supply and demand for certain bank's services and their cost.

Keywords: bank, cash flow, exogenous macroenvironment factor, trend, cyclical and structural component.

Операційне середовище, в якому функціонують банки України, є нестійким та мінливим, а можливості формування грошових потоків з необхідними кількісними параметрами обмежені, забезпечення ефективності діяльності та фінансової стійкості вимагає розгляд забезпечення управління ними з урахуванням усього спектру ризиків екзогенного походження.

Аналіз вітчизняних літературних джерел [1-6] показує, що в них також приділяється значна увага концептуальним основам сутності та класифікації, чинникам грошових потоків та їх управління. Незважаючи на це, залишається актуальним питання впливу екзогенних чинників макросередовища, що впливають на грошові потоки банківських установ.

В сучасних умовах грошові потоки банку генеруються під впливом значної кількості екзогенних чинників макросередовища, що значно змінюють їх кількісні характеристики, і, отже, визначають можливість досягнення цілей управлінням грошових потоків.

Узагальнивши підходи науковців, у даній статті під поняттям «чинники впливу на грошові потоки банків» пропонуємо розуміти явища чи процеси діяльності банків під впливом екзогенного середовища, що призводять до зміни кількісних параметрів грошових потоків.

Слід зазначити, що в якості формування структуризації чинників впливу на діяльність банків, науковці виокремлюють наступні ознаки: місце виникнення (екзогенні та ендегенні); масштаб впливу на досягнення цілей діяльності (основні та другорядні), структура (прості та складні), тривалість впливу (постійні, тимчасові та форс-мажорні); напрямок впливу (позитивні та негативні); зміст (політичні, правові, економічні, соціальні, технологічні, інформаційні, організаційні тощо); масштаб впливу (загальні, специфічні та індивідуальні); можливість виникнення (реальні та потенційні) тощо.

Ми погоджуємось із твердженням, що з точки зору управління грошовими потоками банків найбільш важливим є поділ чинників на ендегенні та екзогенні. Це пояснюється тим, що така структуризація дозволяє визначити можливості управлінського впливу на них, а, отже, й на досягнення цілей управління, адже перші залежать від організації діяльності банків, другі, частково або повністю, нечутливі до внутрішньобанківських управлінських впливів.

Отже, розглянемо як впливають екзогенні чинники макросередовища, на кількісні характеристики грошових потоків банків.

Екзогенні чинники макросередовища мають загальний характер та формують операційне середовище, в яких банки та їх клієнти здійснюють діяльність, прямо (через вплив на розробку банківської політики та стратегії) чи опосередковано (через вплив на фінансовий стан клієнтів та їх здатність користатись послугами банків) впливають на грошові потоки банків. За умови їх сприятливого впливу грошові потоки банків збільшуються за обсягами, покращуються їх якісні параметри, і навпаки.

Узагальнивши розробки вітчизняних та зарубіжних науковців, нами визначено, що до даної групи чинників доцільно включати політичні, соціальні, економічні та правові чинники, що визначають ключові параметри макросередовища.

Стан політичного середовища, насамперед, політична нестабільність, чинниками якої є боротьба політичних сил за владу та постійні зміни політичного режиму, створення загроз цілісності держави, авторитаризм у політиці, переважання в державній політиці корпоративних інтересів, наявність міжетнічних та регіональних конфліктів, призводять до суттєвого зростання рівня політичних ризиків, наслідками яких є можливі фінансові втрати банків та їх клієнтів. Це, відповідно, зменшує обсяги їх грошових потоків, а також погіршує їх якісні характеристики.

Через загрозу втрати політичної стабільності економічні агенти, як банки, так і їх клієнти, не мають можливості розробити чіткі довгострокові плани та стратегії розвитку, адже більшість їх параметрів, з високою ймовірністю, зміняться до строку виконання планів, і вони не відповідатимуть реаліям операційного середовища їх функціонування.

Загрозами, що генеруються політичним середовищем, також є значний рівень корупції, складність відкриття та підтримання нового бізнесу, високий рівень бюрократії та низька бізнес-культура.

Політичне середовище значною мірою впливає на ефективність правової системи країни та обумовлює відповідний рівень юридичних ризиків.

До групи правових чинників доцільно включати вплив на грошові потоки банків діючого законодавства та діяльності регулюючих органів, при цьому їх вплив є досить суттєвим і може мати як прямий, так і опосередкований вплив.

Найбільш значущим з точки зору впливу на грошові потоки економічних агентів є податкове законодавство (впливає на витрати, рівень чистого прибутку й інші параметри діяльності економічних агентів, у тому числі й банків); конкурентне законодавство (впливає на умови ведення конкурентної боротьби, допуск учасників до ринку, параметри здійснення рекламної діяльності); зовнішньоекономічне (регулювання експорту, імпорту товарів, переміщення фінансових коштів, людських ресурсів); банківське законодавство (регулювання ринку банківських послуг та доступу до нього).

Стан соціального середовища обумовлює фінансову спроможність та бажання населення користуватись послугами банків. Серед соціальних чинників вважаємо за доцільне виділити людський потенціал населення, зокрема фінансову спроможність населення, рівень довіри громадян до банківської системи та рівень їх фінансової обізнаності.

Основними загрозами, що генеруються соціальним середовищем, з точки зору впливу на грошові потоки банків є низький рівень доходів населення, що обмежує їх платоспроможний попит, та недовіра до банківської системи, що, у разі посилення негативних сигналів, може призвести до кризи довіри та банківської паніки.

Одними з головних чинників, що спричиняють вплив на формування банками грошових потоків, є економічні чинники на рівні як національної, так і світової економік, вивчення яких дозволяє зрозуміти те, як формуються і розподіляються ресурси.

Беззаперечним є твердження, що внаслідок процесів фінансової глобалізації, вагомим чинником, що впливає на генерування банками та іншими економічними суб'єктами грошових потоків, є стан світової економіки.

Посткризове відновлення світової економіки після глобальної світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. так і не набуло стійкого характеру, а господарська динаміка відрізняється крайньою нестабільністю. Зважаючи на значний рівень інтегрованості економіки України в світову економіку, зазначений чинник повинен ураховуватися при управлінні грошовими потоками всіх економічних агентів, у тому числі й банків.

Найбільшою мірою впливає на генерування грошових потоків банками стан національної економіки, що, через механізм попиту та пропозиції та банківські продукти та послуги, визначає їх ключові якісні та кількісні параметри. Індикаторами стану національної економіки виступають стан та динаміка платоспроможного попиту, загальногосподарська кон'юнктура, характеристика платіжного балансу та державного бюджету, рівень інфляції та безробіття, темпи зростання ВВП та національного доходу тощо.

Для управління грошовими потоками банків при вивченні економічних чинників доцільно визначати масштаб, тривалість та напрям їх впливу на їх кількісні та якісні параметри. Це обумовлено тим, що в умовах нестабільності економічної ситуації значно погіршується якість активів банків та стабільність ресурсів, що призводить до зменшення обсягів грошових потоків, їх розбалансування та асинхронізації.

Для формування грошових потоків банків важливим є стан фінансового ринку країни. Від того, наскільки ефективно функціонують його окремі сегменти, залежить безперервність та стабільність грошових потоків, а також можливість оперативного покриття дефіциту грошових коштів без значного зростання витрат та зниження рівня фінансової стійкості банків.

Ключовими індикаторами, що характеризують стан фінансового ринку, є: динаміка процентних ставок, валютних курсів і цін на фінансові інструменти; кон'юнктура первинного та вторинного ринку цінних паперів (обсяги купівлі-продажу, котирування цінних паперів, динаміка фондових індексів тощо).

Основними ризиками фінансового ринку, що впливають на можливість генерування грошових потоків банками, є: ризик зміни валютного курсу, ризик коливання процентної ставки, кредитний ризик, ризик коливання цін на фондовому ринку, ризик ліквідності, а також ризик поширення нестабільності між банківськими інститутами [7].

Стан ринку банківських послуг, на різних сегментах якого банки формують вхідні та вихідні грошові потоки, характеризують такі його складові, як попит, пропозиція, ціна та конкуренція. Кожному банку важливо знати, на яку ступінь активності ринку банківських послуг, його видів та складових слід орієнтуватися при управлінні грошовими потоками.

Ступінь активності ринку банківських послуг визначається шляхом визначення ринкової кон'юнктури, яка являє собою форму прояву системи чинників, що визначають співвідношення обсягів попиту та пропозиції, рівня цін та конкуренції.

Під час формування системи управління грошовими потоками банків мають бути прогнозовані й ураховані зміни, які очікуються в даному періоді на ринку банківських послуг у цілому та в тих його сегментах, в яких вони проводять (або збираються проводити) діяльність.

Екзогенні чинники макросередовища є такими, що мають опосередкований та відтермінований у часі вплив на грошові потоки банків, який, при цьому, може бути досить значним. Зважаючи на зазначене, вважаємо, що для досягнення довгострокових цілей управління грошовими потоками банків необхідним є стратегічний аналіз екзогенних чинників макросередовища та прогнозування їх змін. При цьому необхідним є виділення трендової, циклічної та структурної компонент, що змінюють кількісні характеристики грошових потоків банків, під впливом екзогенних чинників макросередовища (рис. 1.).

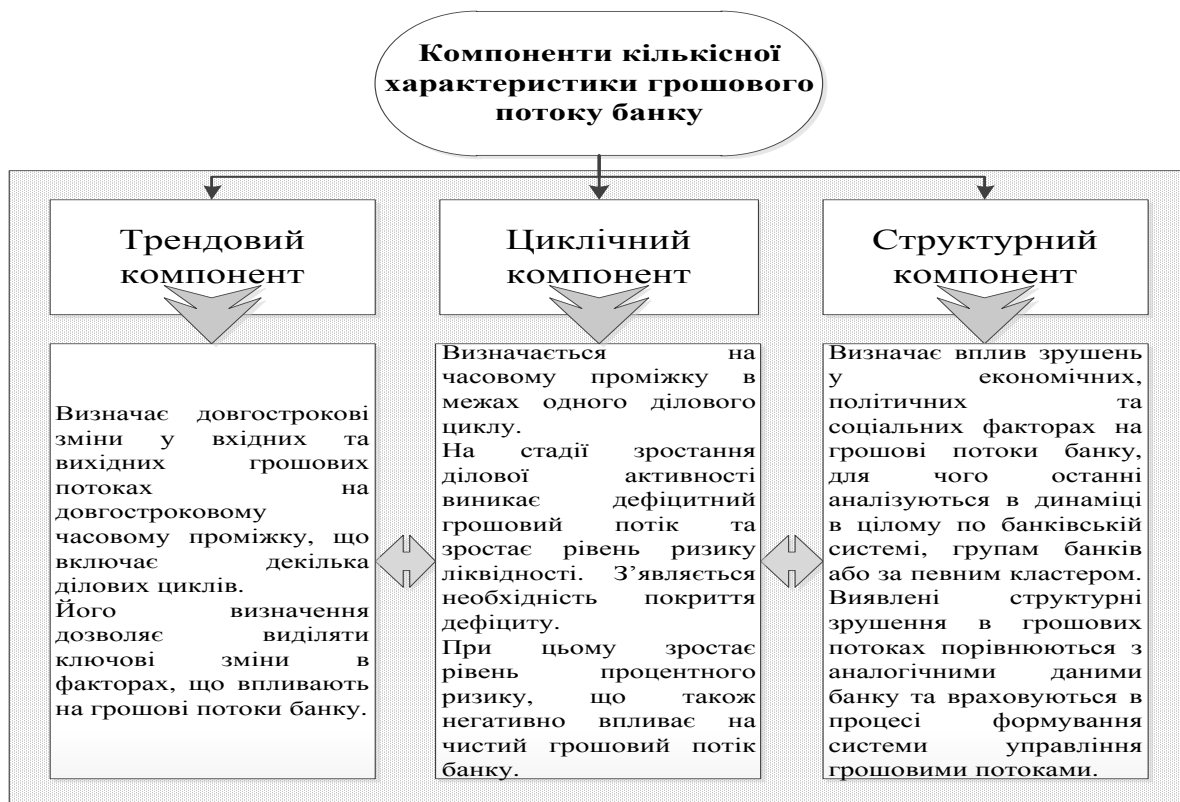

Рис. 1. Характеристика компонент, що змінюють кількісні характеристики грошових потоків банків, під впливом екзогенних чинників макросередовища [авторська розробка]

Трендовий компонент визначає довгострокові зміни у вхідних та вихідних грошових потоках банків на довгостроковому часовому проміжку, що включає декілька ділових циклів. Його визначення дозволяє виділяти ключові зміни в чинниках, що впливають на грошові потоки банків, та, як наслідок, в їх обсягах та структурі. При цьому науковці визначають, що «... для нестабільних економік побудова довгострокових трендів ускладнена, а іноді й втрачає сенс (із-за значного впливу політичних чи економічних катаклізмів)» [8].

Визначення впливу циклічної компоненти на зміни в грошових потоках банків здійснюють на часовому проміжку в межах одного ділового циклу. На стадії зростання ділової активності попит на кредити зростає, як правило, вищими темпами, ніж надходження ресурсів з депозитних та недепозитних джерел, відповідно, виникає дефіцитний грошовий потік та зростає рівень ризику ліквідності. При цьому зростає вартість покриття такого дефіциту, що також негативно впливає на чистий грошовий потік банків через зростання рівня процентного ризику та процентних витрат.

На стадії спаду ділової активності попит на кредити знижуються, як правило, вищими темпами, ніж відтік депозитних ресурсів, відповідно, виникає надлишковий грошовий потік, а

суб'єкти управління банками мають розробляти заходи щодо реструктуризації діяльності по залученню та розміщенню ресурсів таким чином, щоб збалансувати грошові потоки за ними та оптимізувати фінансовий результат без загрози зростання ризику ліквідності та процентного ризику.

Структурний компонент визначає вплив зрушень у економічних, політичних та соціальних чинниках на грошові потоки банків, для чого останні аналізуються в динаміці в цілому по банківській системі, групам банків або за певним кластером. Виявлені структурні зрушення в грошових потоках зазначених об'єктів в цілому або в розрізі окремих їх складових порівнюються з аналогічними даними банку та враховуються в процесі управління їх грошовими потоками.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження чинників, які впливають на кількісні характеристики грошових потоків банків запропоновано структурувати, як екзогенні чинники макросередовища, пов'язані з впливом на банк та інших економічних суб'єктів політичних, правових, соціальних та економічних процесів, що формують операційне середовище, в яких банки та їх клієнти здійснюють свою діяльність, прямо (через вплив на розробку банківської політики та стратегії) чи опосередковано (через вплив на фінансовий стан клієнтів та їх здатність користатись послугами банку) впливають на попит та пропозицію на окремі послуги банку та їх вартість.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент / И.А. Бланк. – [изд. второе, перераб. и доп.]. – К. : Эльга, Ника–Центр, 2006. – 653 с.
2. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посібник / О. В.Васюренко. - К : Знання, 2000. - 243 с. - (Вища освіта ХХІ століття).
3. Алексеенко Л.М. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько-російський тлумачний словник) / Алексеенко Л.М., Олексієнко В.М., Юркевич А.І. – Тернопіль „Економічна думка”: Видавничий будинок „Максимум”, 2000. – 592 с.
4. Олексіч Д.В. Чистий грошовий потік банківського бізнесу // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mer.fem.sumdu.edu.ua>
5. Банківські операції: Підручник /: за ред. О.В.Дзюблюка. – К.: Економічна думка, 2009.– 696 с.
6. Кириченко, О. Банківський менеджмент: навчальний посібник О. Кириченко, І. Гиленко, А. Ятченко. – К. : Основи, 1999. – 671 с.
7. Worrell Delisle Quantitative assessment of the Financial Sector: an integrated approach. — IMF Working Paper WP/04/153.
8. Криклій О. А. Фінансовий менеджмент банку : навчальний посібник / І. В. Сало, О. А. Криклій. — Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. — 314 с.